

С.В. Економічна енциклопедія / С.В. Мочерний; – У трьох томах. Т.2. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 848с.; 6. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.3. / С.В.Мочерний; – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 952 с.; 7. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія / С.В. Мочерний; – У трьох томах. Т.1. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000 – 864 с.; 8. Psacharopoulos G. Returns to Investment in Education: A Further Update [Electronic resource] / G. Psacharopoulos, H. A. Patrinos// The World Bank, Polici Research Working Paper. – September 2002. – № 2881. – Mode of access: <http://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/1813-9450-2881/>; 9. Русс Й. Интеллектуальный капитал: практика управления / Й. Русс, С. Пайк, Л. Фернстрем; пер. с англ. под ред. В.К.Дерманова. – 3-е изд – СПб.: Высш. шк.менеджмента, 2010 – 436с.; 10. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. – М.: Изд – восоциально – экономической литературы, 1962. – 684с. 11. Schultz Theodore W. Investment in Human Capital / Schultz Theodore W. // The American Economic Review / – Vol. 51 – № 51(Mar. 1961). P.1-17.; 12. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.kmu.ua/>(дата звернення: 4.11.2018 р.); 13. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>(дата звернення: 4.11.2018 р.); 14. Офіційний сайт Львівської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.loda.gov.ua/>(дата звернення: 4.11.2018 р.).

УДК 339.542.2:004(045)

В.В. Верьовкін

ЕКОНОМІЧНИЙ ПОЯС ВЕЛИКОГО ШОВКОВОГО ШЛЯХУ, НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

У статті здійснено аналіз та систематизація існуючого матеріалу, в якому висвітлено різні аспекти нового тренду розвитку економіки «Індустрія 4.0» (або Четвертої промислової революції). Проведене дослідження дозволяє прийти висновку, що логічним наслідком зміни зовнішньоекономічної та її складової – розвитку митної сфери. На основі проведених досліджень зроблено висновок, що Україна має достатній потенціал для того щоб зайняти одне із провідних місць серед країн-лідерів нової концепції розвитку економіки і впровадження Митниці 4.0.

The article analyzes and systematizes the existing material, which covers various aspects of the new trend of economic development «Industry 4.0» (or the Fourth Industrial Revolution). The conducted study allows us to conclude that the logical consequence of changes in foreign economic and its component - the development of customs. Based on the research conducted, it was concluded that Ukraine has sufficient potential to occupy one of the leading places among the leaders of the new concept of economic development and the introduction of Customs 4.0

Постановка проблеми в загальному вигляді, її актуальність та зв'язок із науковими завданнями. В даний час ми стоїмо на порозі технічної революції, яка повністю змінить наш спосіб життя, роботи і комунікації. Нас чекає найбільша за всю історію людства трансформація – найбільша за масштабом і складністю. Але рухатись ми будемо до неї плавними кроками, оскільки шлях цей не короткий. Ми ще не знаємо, як саме відбудеться цей переворот, але вже ясно: відповідь на нього має бути відповідною за масштабом самої революції; повинні змінитися всі учасники гло-

бальної політики, всі гравці, від приватних до державних секторів, повинні змінитися і академічний світ, і саме суспільство. Згідно з теорією марксизму соціальні революції є не тільки закономірним явищем у суспільному житті, але і бажаним, оскільки, виконують роль «локомотивів історії».

Основною причиною, яка впливала на перехід від одного якісного стану в інший служили кількісні зміни, тобто відбувались події, які запускали процес розвитку, результатом якого була трансформація. Так, митні системи країн Центральної та Східної Європи, що утворилися до цього часу, є логічним наслідком зміни зовнішньоекономічної та її складової – митної політики, який відбувся на рубежі 1990-х років [2].

Необхідно відзначити, що формування та розвиток митних адміністрацій різних країн світу відбувалось в різних економічних, політичних та соціальних умовах, які не можна назвати однотипними. Відмінності історичного, соціального та економічного розвитку держав обумовили специфіку формування національних урядових структур. Місце та роль митної служби в системі державного управління будь-якої країни має свої ознаки, багато в чому обумовлені історичним досвідом зовнішньоекономічних зв'язків держав, традиціями управління економікою і зовнішньоекономічною діяльністю, структурою системи органів виконавчої влади та ін..

Метою статті є аналіз та систематизація інформації про утворення «Економічного поясу великого шовкового шляху», як каталізатору для переходу в Четверту промислову революцію. На прикладі впровадження Митниці 4.0 проаналізувати, як позитивні, так і негативні фактори даного впровадження.

Завдання статті:

– проаналізувати останні дослідження та публікації, що їх присвячено проблемі Четвертої промислової революції;

– визначити, як позитивні так і негативні фактори впровадження Митниці 4.0.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В даний час ми стоїмо на порозі технічної революції, яка повністю змінить наш спосіб життя, роботи і комунікації. Нас чекає найбільша за всю історію людства трансформація – найбільша за масштабом і складністю. Але рухатись ми будемо до неї плавними кроками, оскільки шлях цей не короткий. Ми ще не знаємо, як саме відбудеться цей переворот, але вже ясно: відповідь на нього має бути відповідною за масштабом самої революції; повинні змінитися всі учасники глобальної політики, всі гравці, від приватних до державних секторів, повинні змінитися і академічний світ, і саме суспільство.

Є три ознаки, за якими можна судити, що сьогоднішні зміни не просто продовжують третю революцію, але є провісниками Четвертої: швидкість, масштаб і системні наслідки. Людство ніколи не спостерігало настільки швидкого технічного прогресу. У порівнянні з минулими промисловими революціями, що розвиваються лінійно, масштаб Четвертої збільшується по експоненті. Четверта революція впливає на кожну індустрію кожної країни в світі. Глибина і широта викликаних їй змін вимагають трансформації цілих систем виробництва, менеджменту та управління.

Для кращого розуміння того, про що піде мова, звернемося для визначення поняття Четверта промислова революція. Вперше концепцію четвертої промислової революції, або «Індустрії 4.0», сформулювали на Ганноверській виставці в 2011 році, термін був визначений як «збірне поняття для технологій і концепцій організації ланцюжка створення додаткової вартості» із використанням кіберфізичних систем, Інтернету речей, Інтернету послуг, Розумних заводів[5]. Фаза промислової революції, яка

характеризується злиттям технологій, що розмиває межі між фізичною, цифровою та біологічною сферами[6].

У роботі «DesignPrinciplesforIndustrie 4.0 Scenarios» авторами було визначено такі ключові складові Промисловості 4.0[6]:

- Кіберфізична система (КФС) (англ. Cyber-PhysicalSystem (CPS)) — це вбудовані комп'ютерні і мережеві технології, що дозволяють спостерігати і керувати процесом фізичного виробництва і отримувати зворотню інформацію.

- Інтернет речей — поєднання різних складових (сенсори, смартфони і т. д.) через інтернет, що уможлиблює їхню взаємодію між собою для досягнення спільних цілей.

- Інтернет послуги — надання послуг постачальниками через Інтернет.

- Розумний завод (англ. SmartFactory) — це завод, обладнання на якому автоматизоване, управляється комп'ютером і яке може отримувати зворотню інформацію про стан об'єкта у фізичному просторі за допомогою сенсорів.

Основною причиною, яка впливала на перехід від одного якісного стану в інший служили кількісні зміни, тобто відбувались події, які запускали процес розвитку, результатом якого була трансформація. Так, митні системи країн Центральної та Східної Європи, що утворилися до цього часу, є логічним наслідком зміни зовнішньоекономічної та її складової — митної політики, який відбувся на рубежі 1990-х років.

Так однією з таких умов, яка викличе якісні перетворення не тільки на українській митниці, а й загалом можна вважати прийнятий наприкінці березня 2015 року Державним комітетом у справах розвитку і реформ, Міністерством закордонних справ і Міністерством комерції Китаю документу «Концепція та план дій щодо сприяння спільного будівництва «Економічного пояса Шовкового шляху» і «Морського Шовкового шляху 21-го століття», в якому йдеться про те, що проект має на меті поєднати Азію, Європу та Африку п'ятьма маршрутами. «Економічний пояс Шовкового шляху» буде зосереджений на сполученні 1) Китаю з Європою через Центральну Азію; 2) Китаю з Близьким Сходом через Центральну Азію; 3) Китаю і Південно-Східної Азії, Південної Азії та Індійського океану. «Морський Шовковий шлях XXI століття» на використанні існуючих морських портів Китаю для сполучення: 4) Китаю з Європою, через Південно-Китайське море та Індійський океан; 5) Китаю з південною частиною Тихого океану через Південно-Китайське море [4].

Наукові результати. Прагнучі до розширення співпраці та в цілях забезпечення економічних інтересів України та Китайської Народної Республіки, було впроваджено План дій Україна — Китайська Народна Республіка з реалізації ініціативи спільного створення «Економічного поясу Шовкового шляху» і «Морського Шовкового шляху XXI століття», підписаний 5 грудня 2017 року м.Києві.

Метою цього Плану є спрощення та прискорення митних процедур на кордонах України та Китайської Народної Республіки щодо товарів українського та китайського походження, шляхом впровадження спільних планів заходів, які не будуть обмежуватись лише спрощенням процедур для переміщення товарів за межами держав по маршруту Китай — Казахстан — Азербайджан — Грузія — Україна - Західна Європа, налагодження обміну попередньою інформацією про товари, що переміщуються між державами, з метою прискорення транзитних перевезень товарів за маршрутом Економічного поясу Шовкового шляху або вивчення питання створення двостороннього механізму обміну митною інформацією.

Також будуть поліпшені умови, збільшення пропускної спроможності і швидкості руху, підвищення конкурентоспроможності мультимодальних контейнерних переве-

зень. Залучатимуться інвестиції в розвиток і модернізацію транспортної інфраструктури України, зокрема, але не обмежуючись тієї, що залучена або може бути залучена в майбутньому до виконання зазначених перевезень, за наступними напрямками: розвиток і будівництво інфраструктури морських портів України; будівництво та модернізація автомобільних доріг на території України; електрифікація залізничних колій на території України; розвиток високошвидкісного руху.

Даний проект дасть новий етап розвитку митної справи та митних технологій в цілому. Процес вплине на всю країну повністю і буде торкатись не лише питання розвитку митної сфери, він зачепить й інші економічні сфери, виступаючи в якості каталізатору для накоплення кількісних показників для якісної зміни не тільки в Україні, але й в інших країнах, зокрема в країнах учасницях зазначеної ініціативи.

Так в процесі підписання та ратифікації Угод активізуються процеси перебудови практично усіх державних органів. Не є винятком і напрямки, пов'язані із вдосконаленням форм та методів діяльності у сфері митної справи, сюди можна віднести:

Впровадження системи «єдиного вікна» є важливою складовою у процесі побудови нової, комп'ютеризованої та інноваційної ДФС та стало важливим кроком у напрямку створення сприятливих умов для розвитку бізнесу та боротьби з корупцією; впровадження концепції інтегрованого управління кордонами — дозволило забезпечити належний рівень безпеки кордонів; підвищило рівень безпеки державного кордону та забезпечило його відкритість для законної транскордонної діяльності й осіб, що подорожують; вивело на новий якісний рівень міжнародне, прикордонне, міжвідомче співробітництво.

В рамках започаткування проекту ДФС з розвитку нових альтернативних схем переміщення товарів, з Європи до Азії та в зворотному напрямку, з Іллічівського морського торговельного порту поромом відправлено перший тестовий контейнерний поїзд за маршрутом Україна – Грузія – Азербайджан – Казахстан – Китай. Вказаний маршрут є альтернативою доставки товарів з Європи та України до країн Азії. Склад поїзду – 10 вагонів та 20 сорока футових контейнерів. Очікувана тривалість руху поїзду – 11-12 діб з Іллічівського порту до станції Достик на кордоні Казахстану та Китаю.

Наступним етапом реалізації може стати автоматизація митних процесів, яка принесе відчутну користь і поліпшення бізнес атмосфери, підвищить ефективність роботи компаній і підвищить якість обслуговування клієнтів, станучи конкурентною перевагою, як для самих перевізників, так їх контрагентів, транспортних компаній та митниць. Інноваційні рішення управління ланцюгами поставок набудуть все більшого значення для компаній, які стоять на шляху Індустрії 4.0 та Логістики 4.0, а також прагнуть створювати процеси нового покоління, тому митниця, як ключовий партнер бізнесу не повинна відставати від інновацій сучасності.

Але зважаючи на те, що кожна медаль має дві сторони, ми хотіли б констатувати, що:

По-перше, заміщення автоматизацією людської праці. Автоматизація полегшує роботу, економлячи час і витрат сил. Отже, можна говорити про скорочення робочих місць.

По-друге, дуже часто митні органи, що використовують ІКТ, вимагають подальшого подання декларації ще й в паперовому вигляді, адже їм, як і раніше, потрібен підпис декларанта. Дублювання такого роду вимог до декларантам відповідно повторює і їх витрати.

І третім, найбільш важливим негативним моментом автоматизації митних процедур є складність в її реалізації. Створення таких проектів вимагає достатніх аналітичних і управлінських ресурсів для ефективного визначення та управління технічними вимогами та вимогами до користувачів, а також для розробки практично здійсненого плану по реалізації, розвитку та моніторингу проектів, так само як і для безпосередньої роботи самих проектів. Не у всіх країнах є достатні навички для створення такого великомасштабного трансформаційного проекту і тому не завжди такий процес можна довести до кінця. Якщо ж створювати проект за мінімальними витратами, відповідно працювати він буде недостатньо ефективно.

В 2018 році Україна приєдналась до Container Control Programme та отримала доступ до міжнародних баз даних, за допомогою яких можна відслідковувати нелегальні потоки наркотиків, зброї і фальсифікату[2].

Слід відзначити, що формування та розвиток митних адміністрацій різних країн світу відбувалось в різних економічних, політичних та соціальних умовах, які не можна назвати однотипними. Відмінності історичного, соціального та економічного розвитку держав обумовили специфіку формування національних урядових структур. Місце та роль митної служби в системі державного управління будь-якої країни має свої ознаки, багато в чому обумовлені історичним досвідом зовнішньоекономічних зав'язків держав, традиціями управління економікою і зовнішньоекономічною діяльністю, структурою системи органів виконавчої влади та ін..

Єдиним фактом, що може уповільнювати процес прискорення реалізації Індустрії 4.0 може бути лише різний рівень розвитку країн, так за результатами щорічного звіту глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього Економічного Форуму Китайська Народна Республіка у 2016-2017 роках знаходиться на другому етапі економічного розвитку, що базується на ефективності та продуктивності функціонування економіки та займає 27 місце у рейтингу Глобального Індексу Конкурентоспроможності серед 138 країн світу; Казахстан – місце 57; Азербайджан – місце 35; Грузія – місце 67; Україна – місце 81.

В принципі можна прийти до висновку, що перед країнами буде стояти не легкий шлях в процесі створення «Економічного поясу Шовкового шляху» в ході розвитку стратегії Industry 4.0. До загальних викликів у впровадженні Industry 4.0 можна віднести: питання IT безпеки; надійність та стабільність, необхідні для критичного зв'язку між машиною та механізмом (M2M); збереження цілісності виробничих процесів; необхідність захисту промислових ноу-хау; відсутність належних навичок для прискорення переходу до четвертої промислової революції; загроза звільнення корпоративного IT-відділу; загальне небажання змінюватися зацікавленими сторонами; втрата багатьох робочих місць при автоматизації процесів керованих IT; нечіткі правові питання та безпека даних; нечіткі економічні вигоди; відсутність регулювання, стандартів та форм сертифікації; недостатня кваліфікація працівників до нових викликів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Існує величезний розрив та невідповідність науково-технічного потенціалу країни в загальній продуктивності національної економіки, що зумовлено низькою ефективністю національної інноваційної системи загалом та її слабкій інтегрованості в глобальну інноваційну систему.

Порівнюючи глобальну конкурентоспроможність нашої держави та високо конкурентних країн світу, зокрема Китаю, слід відзначити, що в Україні вкрай необхідно якомога швидше запровадити системні заходи та здійснити структурні реформи для пришвидшеного переходу країни на стадію інновацій та стимулювання і розвитку новітніх технологій Четвертої промислової революції.

До перспектив наших подальших досліджень буде належати, дослідження митного законодавства та стану розвитку країн за маршрутом «Великого шовкового шляху» Китай – Казахстан – Азербайджан – Грузія – Україна – Західна Європа, з метою отримання кількісних та якісних показників про стан митниць, так і напрями, які тільки починають досліджуватись, як українськими та і закордонними науковцями.

1. *Дорофеева Л.М.* (2017). Митні реформи в Україні: монографія / Л.М. Дорофеева – 2017 – Ужгород: Гельветика – 444 ст.;
2. Поїзд В.П.Україна приєдналась до Container Control Program. Коментар державної фіскальної служби України. [Онлайн], доступно: <https://hromadskieradio.org/news/2018/01/16/ukrayina-pryyednalasya-do-container-control-programme-komentar-fiskalnoyi-sluzhby>;
3. "BIBB : Industrie 4.0 und die Folgen für Arbeitsmarkt und Wirtschaft" (PDF). Doku.iab.de (in German). August 2015,[Онлайн], доступно: <http://doku.iab.de/forschungsbericht/2015/fb0815.pdf>;
4. Building the Belt and Road: Concept, Practice and China's Contribution.(2017).[Онлайн], доступно: https://www.followingthemoney.org/wp-content/uploads/2017/06/2017_Leading-Group-for-the-BRI_Building-the-Belt-and-Road_E.pdf;
5. *Klaus Schwab* (2015). The Fourth Industrial Revolution: what it means, how to respond. Foreign Affairs. [Онлайн], available at: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2015-12-12/fourth-industrial-revolution>;
6. *Mario Hermann, Tobias Pentek, Boris Otto* (2015). Design Principles for Industrie 4.0 Scenarios: A Literature Review. Technische Universitat Dortmund., [Онлайн], available at:http://www.snom.mb.tu-dortmund.de/cms/de/forschung/Arbeitsberichte/Design-Principles-for-Industrie-4_0-Scenarios.pdf.